

SIROMAŠTVO I MATERIJALNA DEPRIVACIJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Zoran Šućur, Marijana Kletečki Radović,
Olja Družić Ljubotina i Zdenko Babić

Zagreb: UNICEF-ov ured za Hrvatsku,
2015., 226 str.

UNICEF-ov ured za Hrvatsku u rujnu je predstavio je publikaciju »Siromaštvo i materijalna deprivacija djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj« u kojoj su prikazani rezultati istraživanja koje je za UNICEF 2013. proveo tim stručnjaka sa Studijskog centra socijalnog rada na Pravnom fakultetu.

Studija Zorana Šućura, Marijane Kletečki Radović, Olje Družić Ljubotine i Zdenka Babića se cjelovito bavi temom siromaštva djece predškolske dobi, a sastoji od četiri tematske cjeline, literature i opsežnih priloga na CD-u. Prvi joj je cilj bio utvrditi raširenost siromaštva među populacijom djece predškolske dobi u Hrvatskoj te procijeniti utjecaj gospodarske krize na njihov materijalni položaj, temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku (Ankete o potrošnji kućanstava i Ankete o dohotku stanovništva). Drugi cilj studije bio je analizirati ključne

pokazatelje siromaštva i životne uvjete predškolske djece koja su u dohodovno najnepovoljnijoj situaciji, odnosno koja su iz obitelji koje primaju socijalnu pomoć, temeljem podataka prikupljenih kvantitativnim i kvalitativnim terenskim istraživanjem provedenim 2013. godine za potrebe ostvarenja ovog cilja. Istraživački rezultati analize siromaštva i dobrobiti sve predškolske djece te djece koja žive u obiteljima korisnika socijalne pomoći prikazani su u zasebnim dijelovima studije. U okviru studije također su razmotreni strateški dokumenti i dosadašnje politike prema djeci predškolske dobi u Republici Hrvatskoj te su temeljem istraživačkih nalaza predložene određene mjere poboljšanja dobrobiti djece predškolske dobi.

U prvom, uvodnom dijelu, pod naslovom »Utjecaji siromaštva u ranom djetinjstvu i mjerenje dječje dobrobiti« opisuju se teorijski pristupi proučavanju psihosocijalnog razvoja djece koja odrastaju u siromaštvu i rezultati istraživanja posljedica siromaštva za dječji razvoj. Također se opisuju pristupi konceptualizaciji i mjerenju dječje dobrobiti, uz osvrt na specifičnosti istraživanja dobrobiti djece rane dobi.

Drugi dio knjige pod naslovom »Dohodovno siromaštvo i materijalna deprivacija predškolske djece u Republici Hrvatskoj« (podaci temeljem Ankete o potrošnji kućanstava i Ankete o dohotku stanovništva) sadrži istraživanje autora provedeno za potrebe ove studije na podacima Državnog zavoda za statistiku (APK iz 2007. i 2010. godine te ADS iz 2010.). Na početku je sustavno opisana metodologija (uz osvrt na ograničenja uzorka djece iz jednoroditeljskih obitelji) i ciljevi istraživanja koji glase: (1) utvrditi raširenost siromaštva među djecom predškolske dobi u Hrvatskoj te procijeniti utjecaj gospodarske krize na njihov materijalni položaj, (2) identificirati karakteristike djece i njihovih obitelji koje su povezane s većim rizikom siromaštva, (3) analizirati konkretne životne uvjete siromašne predškolske djece i ključne pokazatelje njihove materijalne deprivacije, (4) istražiti strukturu dohotka kućanstava siromašne predškolske djece i utjecaj socijalnih transfera na stope redukcije dječjeg siromaštva.

Kroz četiri poglavlja, metodološki primjerenim postupcima, analiziraju se podaci nacionalno reprezentativnih anketa pod vidom navedena četiri cilja te prikazuju i interpretiraju rezultati. U zaključnom poglavlju jasno i strukturirano sažimaju se najvažniji nalazi.

Treći dio knjige pod naslovom »Siromaštvo i dobrobit predškolske djece čije su obitelji korisnici socijalne pomoći« sastoji se od 4 poglavlja s ukupno 23 potpoglavlja. U njima se opisuje složeno terensko kvantitativno i kvalitativno istraživanje u kojem su podaci prikupljeni na prigodnim uzorcima roditelja i socijalnih radnika. U prvom poglavlju opisuje se metodološki okvir istraživanja. Ciljevi istraživanja vezanog uz djecu predškolske dobi iz obitelji koje primaju socijalnu pomoć definirani su kao: (1) utvrditi strukturu obitelji te sociodemografska i zdravstvena obilježja djece i članova obitelji, (2) istražiti strukturu i izvore dohotka te pokazatelje objek-

tivnog i subjektivnog siromaštva, (3) istražiti stambene uvjete i karakteristike lokalne zajednice koje su povezane s kvalitetom života djece, (4) istražiti dimenzije i indikatore materijalne deprivacije predškolske djece i njihovih roditelja, (5) ispitati i analizirati u kojoj su mjeri dobra ili aktivnosti koja se smatraju nužnima za razvoj djece predškolske dobi dostupna djeci iz najsiromašnijih obitelji, (6) ispitati u kojoj su mjeri institucije ili usluge namijenjene predškolskoj djeci i njihovim roditeljima dostupne i priuštive za obitelji korisnika socijalne pomoći, (7) istražiti socijalnu podršku na koju mogu računati roditelji korisnici socijalne pomoći i njihova djeca, (8) istražiti razlike u dobrobiti predškolske djece s obzirom na obilježja kao što su: dob i spol djece, tip obitelji, broj ovisne djece, stupanj urbanizacije naselja, vrsta ostvarene socijalne pomoći.

Uz to, autori ističu da su im ciljevi dvojaki: usporediti životnu situaciju predškolske djece u obiteljima korisnicima socijalne pomoći s onom u dvoroditeljskim obiteljima zaposlenih roditelja te usporediti životnu situaciju predškolske djece u obiteljima korisnicima različitih tipova socijalne pomoći (pomoć za uzdržavanje, odnosno jednokratnu novčanu pomoć) kao i među različitim podskupinama roditelja predškolaraca korisnika pomoći za uzdržavanje (roditelja s djetetom s teškoćama u razvoju, roditelja romske nacionalnosti te ostalih).

Anketirani su prigodni uzorci od 945 roditelja korisnika novčanih pomoći iz sustava socijalne skrbi (koje ostvaruju u okviru 30 centara za socijalnu skrb u 16 županija) te 194 zaposlena roditelja iz dvoroditeljskih obitelji iz Zagreba, Rijeke, Osijeka i Varaždina. Svi anketirani roditelji imali su dijete u dobi od 3-4 i/ili 6-7 godina. Kvalitativno istraživanje provedeno je putem 6 fokusnih grupa s ukupno 42 roditelja korisnika CZSS-a Osijek, Đakovo, Županja i Čakovec.

U drugom poglavlju trećeg dijela knjige prikazuju se rezultati prikupljeni anketiranjem roditelja. Između ostalog, u ovom poglavlju prikazani su podaci o objektivnom i subjektivnom siromaštvu i strukturi dohotka, materijalnoj deprivaciji roditelja i njihove predškolske djece, životu i razvoju djece u uvjetima siromaštva, stambenim uvjetima, zdravlju djece i roditelja, uslugama za predškolsku djecu i njihove roditelje te socijalnoj podršci djeci i obitelji.

Treće poglavlje trećeg dijela knjige donosi rezultate fokusnih grupa s roditeljima predškolske djece iz jednoroditeljskih obitelji, obitelji s troje i više djece, ruralnih i urbanih sredina, romske nacionalnosti te roditelja korisnika jednokratne novčane pomoći. U četvrtom poglavlju prikazani su podaci o socijalnim uslugama i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta izrečenim roditeljima iz uzorka korisnika socijalne pomoći. Ovi podaci prikupljeni su od nadležnih socijalnih radnika.

U četvrtom dijelu knjige pod nazivom »Mjere i politike poboljšanja materijalne i socijalne dobrobiti predškolske djece« razmatraju se politike dječje dobrobiti u razdoblju ekonomske recesije, prikazuje se položaj RH s obzirom na socijalne izdat-

ke za djecu i obitelj u kontekstu zemalja EU-a te se analiziraju dokumenti i mjere namijenjene poboljšanju dobrobiti djece predškolske dobi aktualni u Hrvatskoj u posljednjem desetljeću. U posljednjem poglavlju, temeljem istraživačkih nalaza sadržanih u svim dijelovima studije, predlažu se mjere i preporuke ublažavanja i prevencije siromaštva djece predškolske dobi.

Radi se o vrlo sveobuhvatnoj studiji u okviru koje se nastoje analizirati različiti aspekti i različite razine problema dječjeg siromaštva. U njoj se kompetentno, sustavno i jasno pristupa problemu siromaštva predškolske djece i prikazuje mnoštvo novih i relevantnih podataka za problematiku koju obrađuje.

Cjeline su napisane na dobro strukturirani i dosljedni način, pri čemu se nakon uvodnog tijela u kojem se vezano uz specifičnu temu navode najsuvremenije spoznaje, slijedi prikaz, opis i interpretacija relevantnih rezultata istraživanja. Zaključci pojedinih cjelina, uz sažimanje glavnih nalaza istraživanja, naglašavaju akcijski aspekt stečenih spoznaja.

Studija »Siromaštvo i materijalna deprivacija djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj« ima ogroman značaj jer donosi obilje novih i vrijednih spoznaja o siromašnoj djeci predškolske dobi i životnim okolnostima u kojima odrastaju, ali i o učinkovitosti društvenog odgovora na potrebe ove ranjive skupine.

Koristeći se postojećim ili u svrhu ovog istraživanja prikupljenim podacima, po prvi put su izvršene određene analize i prezentirani podaci koji omogućavaju stjecanje cjelovitog uvida u aktualno stanje (koje je, budući da je u međuvremenu kriza i odmakla, u rezultatima moguće i nešto bolje od trenutnog). To je preduvjet na podacima utemeljenih mjera i aktivnosti borbe protiv dječjeg siromaštva te predstavlja izvrstan temelj za vrednovanje i razvoj politika dječje dobrobiti.

Radi se o složenom i cjelovitom istraživanju koje predstavlja sjajan poticaj mobiliziranju svih dionika u pružanju odgovarajuće podrške djeci predškolske dobi i njihovim roditeljima koji žive u riziku siromaštva i socijalne isključenosti. Znanstvene spoznaje sadržane u studiji šalju vrlo jasnu poruku da je ulaganje djecu iz najranjivijih skupina ulaganje u ostvarivanje temeljenih načela Konvencije o pravima djeteta i u održivi razvoj društva odnosno lokalnih zajednica.

Posebnu vrijednost predstavlja činjenica da je istraživanje zahvatilo različite razine pristupa analizi problema dječjeg siromaštva te različite izvore/vrste podataka što je omogućilo da se dobiju iznimno vrijedni podaci koji pokazuju na nužnost mobiliziranja i suradnje različitih dionika za poboljšanje položaja posebno vulnerabilnih podskupina siromašne djece.

U knjizi se ne navode i analiziraju samo poteškoće i problemi već se, što je iznimno važno, donose preporuke i prijedlozi (dugoročnih, srednjoročnih i kratkoročnih) mjera za poboljšanje dječje dobrobiti i unapređenje kvalitete usluga.

Studija otvara empirijski utemeljen prostor za društveni dijalog o načinima suštinske posvećenosti svih dionika ostvarivanju prava djece iz najsiromašnijih obitelji, djece romske nacionalne manjine i djece s teškoćama u razvoju.

Također, ova studija može postati empirijski utemeljen okvir za daljnje unaprjeđenje indikatora dobrobiti djece predškolske dobi kao i mehanizama njihovog praćenja.

Ukratko, zahvaljujući ovoj studiji, siromašna djeca predškolske dobi više nisu nevidljiva, kao ni načini na koje njihovi roditelji, zajednice, stručnjaci sustava socijalne skrbi, zdravstva, predškolskog odgoja i obrazovanja te službenici javne uprave preuzimaju svoju odgovornost za osiguranje njihove dobrobiti i prava. Tome je ključan doprinos dalo veliko znanje, trud i posvećenost autora te zalaganje UNICEF-a za interese svakog djeteta.

Priredila: Ninoslava Pećnik

